

روش‌شناسی برنامه‌ریزی محیط‌زیستی محلی با مشارکت مردم^(۱) (به شکل یک سیستم مدیریت محیط‌زیست)

دکتر شهرزاد فریادی *

چکیده

بسیاری از روشها و ابزارهای برنامه‌ریزی شهری و محیط‌زیست برای حصول شهرها و محلاتی پایدارتر به سوی تهیه طرحها در مقیاس محلی گرایش یافته‌اند. علاوه بر این، از آنجاییکه فعالیت‌های جوامع تأثیرات مستقیمی بر محیط‌زیست دارد، بسیاری از دیدگاههای برنامه‌ریزی بر این باور هستند که تدوین طرح‌ها و برنامه‌های خوب با استفاده از مشارکت جامعه محلی امکان‌پذیر می‌گردد. اما باید دید که جامعه چگونه می‌تواند در جهت تأمین هر دو نیازهای انسانی و محیط‌زیستی فعال شود.

در دو دهه اخیر «طرح‌های محیط‌زیستی محلی» به عنوان یکی از کارآمدترین ابزارها برای تأمین چنین نیازهایی شناخته شده است. البته باید توجه داشت که مداخله مردم در چنین فرایندی، حداقل در شرایط پیچیده شهرهای امروز، به صورت خود به خودی به وقوع نخواهد پیوست. بلکه فعال‌ترین نوع مشارکت مردم در برنامه‌ریزی در جوامعی دیده می‌شود که فرایند و شیوه‌های مداخله آنها در تدوین طرح‌ها مورد توجه قرار گرفته و به دقت سازمان‌دهی شده باشد.

از سوی دیگر یک طرح محیط‌زیستی محلی مثل هر طرح دیگری تا زمانی که اجرا نشود نمی‌تواند به اهداف خود دست یابد. این نکته مانع دیگری را برای ایجاد شهرهای پایدار پیش می‌آورد که عبارت است از فقدان یک روش کاملاً مدون برای اجرای طرح‌ها. بنابراین، در این تحقیق تلاش شده است تا روش‌شناسی نسبتاً جامعی برای تهیه و اجرای «طرح‌های محیط‌زیستی محلی مشارکتی» شناسایی و تدوین گردد. روش‌شناسی مورد نظر از طریق تجزیه و تحلیل و مقایسه چنین تجربیاتی در سایر کشورها حاصل شده است.

اولین و مهمترین اصل در این روش‌شناسی عبارت از تأسیس یک سازمان مستقل و قدرتمند محلی در هر محله یا شهر کوچک متشکل از انواع گروههای ذینفع است، تا مستقیماً در هدایت تغییرات محیط‌زیستی خود نقش داشته باشند. با ایجاد چنین سازمانی تمامی مراحل و گامهای بعدی تهیه و اجرای طرح‌های اجرایی مشارکتی در قالب ساختار سازمان و با استفاده از اعضای آن انجام خواهد شد.

کلیدواژه

شهرهای پایدار، جامعه، مشارکت، گروههای ذینفع، اجرا، طرح محیط‌زیستی محلی، سازمان.

(۱) این مقاله بر اساس نتایج تحقیق انجام شده در دانشکده محیط‌زیست، دانشگاه تهران تهیه شده است.

* استادیار گروه برنامه‌ریزی محیط‌زیست دانشکده محیط‌زیست، دانشگاه تهران.